

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัญหาและความสำคัญ

โลกยุคปัจจุบันที่กล่าวกันว่าเป็น “ยุคโลกาภิวัตน์” เป็นยุคที่การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ในด้านสังคม วัฒนธรรมมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างสังคมต่างๆ มากขึ้น ทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศต่างๆ มีแนวโน้มผูกติดกับตลาดโลกมากขึ้นและการแข่งขันก็สูงขึ้น ทางด้านการเมืองทั่วไปเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน นั่นคือ การเปลี่ยนไปสู่ระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น

ระบบการเมืองไทยก็มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยโดยตลอดมา ผู้นำทางการเมืองเป็นบุคคลสำคัญที่จะเป็นผู้แสดงบทบาททางการเมือง สำหรับโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนี้ ย่อมต้องการ “ผู้นำรุ่นใหม่” เพื่อเข้ามามีบทบาททางการเมืองให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีขนาดใหญ่ หลากหลาย ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก “ผู้นำ” แบบเดิมๆ ของไทยไม่สามารถแสดงบทบาททางการเมืองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นที่พรรคการเมืองต่างๆ ต้องสร้าง “ผู้นำรุ่นใหม่” เพื่อมาแสดงบทบาททางการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ในส่วนของประชาชนเองก็มีความต้องการให้การเมืองไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและต้องการผู้นำที่มีคุณภาพเช่นกัน

ในปัจจุบัน สังคมไทยมีโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้นและซับซ้อนกว่าเดิม การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงต้องมีการเลือกตัวแทนเพื่อที่จะมาเป็น “ผู้นำ” แสดงบทบาททางการเมืองแทนประชาชน ซึ่งเป็น “ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทน (Representative Democracy)”

1.1 ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทน

ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนคือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนมิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองด้วยตนเองโดยตรง แต่ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนให้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตน ทั้งนี้เพราะในสังคมการเมืองยุคใหม่ รัฐต่างๆ ประกอบด้วยประชาชนจำนวนมากจึงไม่สะดวก

ต่อการที่ประชาชนจะเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบตัวแทน เข้ามาทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตน โดยตัวแทนนี้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด

ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนนี้ คือ ระบอบที่ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการตัดสินใจในการปกครอง ลักษณะคล้ายคลึงกับที่อริสโตเติลเรียกว่า “เป็นระบอบการปกครองโดยคนส่วนน้อยภายใต้การควบคุมของคนส่วนใหญ่”

อย่างไรก็ตาม ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนมีความหมายมากกว่าการควบคุมโดยคนส่วนใหญ่ กล่าวคือ คนส่วนใหญ่ต้องสามารถผลักดันความต้องการของตนผ่านกระบวนการทางการเมืองและให้อำนาจแก่ประชาชนในการควบคุมผู้นำของตน กลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนในการรักษาอำนาจการควบคุมของประชาชนต่อผู้นำทางการเมืองคือ การเลือกตั้ง (Elections) ถ้าผู้นำทางการเมืองทำหน้าที่ได้ไม่ดี ประชาชนก็มีสิทธิไม่เลือกบุคคลดังกล่าว

ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนจึงต้องจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองเสนอตัวแข่งขันและในการแข่งขันจะต้องเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนเสนอตัวแข่งขันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม นั่นคือ ประชาชนต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างเสมอภาค นอกจากนี้แล้วการเลือกตั้งต้องมีระบบการเลือกสรรที่เป็นธรรมและมีกติกาที่แน่นอน¹

1.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วยการออกไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล เป็นกลไกการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตนก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะใช้อุดมการณ์ที่ประกาศเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประชาชนจะไม่เลือกผู้แทนที่มีอุดมการณ์และนโยบายที่ไม่เอื้อต่อความต้องการของตน ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง

¹ สมบัติ ชำรงค์ธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เอส แอนด์ จี กราฟฟิค 2538), หน้า 207-210.

การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประเทศ² และที่สำคัญ การเลือกตั้งคือการเลือก “ผู้นำ” เพื่อมาแสดงบทบาททางการเมือง กล่าวคือ ผู้นำจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายควบคุมการปฏิบัตินโยบาย ซึ่งแน่นอนว่ามีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ความสามารถในการทำหน้าที่ของผู้นำ จะส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน

สถาบันหลักในการสร้างผู้นำคือ พรรคการเมือง การสร้างผู้นำเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองย่อมอยู่ใต้บริบทของระบบการเมืองไทย ซึ่งจากสภาพความเป็นจริงพบว่า ระบบการเมืองไทยยังมีปัญหาหลายประการ และส่งผลต่อการสร้างผู้นำ

1.3 ปัญหาของระบบการเมืองไทยที่ส่งผลต่อการสร้างผู้นำ

1) ระบบการเมืองไทยอยู่ในพื้นฐานของวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ

- คนไทยเห็นคุณค่าความรุนแรง ถึงแม้คนไทยจะดูสงบเรียบร้อย มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ในอีกด้านหนึ่ง คนไทยกลับประเมินค่าความรุนแรงในทางบวก ทำให้ชื่นชมความรุนแรง คนไทยมีทัศนคติที่ดีต่อความรุนแรงผ่านกีฬา “มวย” อีกประการหนึ่ง คนไทยได้รับการถ่ายทอดความรุนแรงผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ การ์ตูน หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

คนไทยได้รับแบบอย่างของภาวะอำนาจนิยม ภาวะอำนาจนิยมยังอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตสังคมไทยใช้อำนาจนิยมผ่านศักดินา ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน

- คนไทยที่รักความสงบกลับนิยมการเหยียดหยัน คนไทยไม่ชอบการขัดแย้ง แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้ง พบว่าคนไทยสะสมอคติเรื่องชาติพันธุ์ ชนชั้น ซึ่งนำมาสู่ปัญหาการยอมรับกัน

- การไม่ได้รับการปลูกฝังให้เคารพสิทธิมนุษยชน สิ่งที่ถูกมองข้ามมาตลอดคือการยอมรับสิทธิส่วนบุคคล ความเสมอภาค ดังนั้น คนที่มีทรัพย์สินมาก มีวงศ์ตระกูลที่ดี จะได้รับการยอมรับจากคนในสังคม

²กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม 2535 (กรุงเทพฯ : 2535), หน้า 5.

- สังคมไทยไม่เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่นตามสภาพที่ควรจะเป็น จึงยกย่องคนที่มีสถานภาพสูง ถึงแม้โดยเนื้อแท้แล้วจะมีความไม่ดีแฝงอยู่
- สังคมปัจเจกเพื่อ "ปัจเจก" เน้นประโยชน์ส่วนตนสูงสุด คนมุ่งหาประโยชน์ส่วนตนสูงสุด เรียกว่า "เห็นแก่ตัว" ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม³ ฯลฯ

ดังนั้นการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองไทย จึงต้องสร้างผู้นำแบบที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมดังที่กล่าวมา ตัวผู้นำเองก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทย จึงไม่สามารถแสดงบทบาทได้สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มากนัก

2) พื้นฐานการเมืองการปกครองไทยตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ในสมัยสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก สมัยอยุธยาจนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งพื้นฐานดังกล่าวไม่เอื้อต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 66 ปี ประชาธิปไตยยังไม่เข้มแข็ง ผู้นำที่เป็นผลผลิตของระบบการเมืองไทยก็ยังขาดซึ่งศักยภาพ

3) ระบบการเมืองไทยอยู่ในบริบทของสังคมที่ "กำลังพัฒนา" โครงสร้างต่างๆ ของระบบการเมืองยังไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ตั้งแต่สิ่งที่เข้าสู่กระบวนการทางการเมือง เช่น ข้อเรียกร้อง การต่อรองผลประโยชน์ต่างๆ ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์อ่อนแอ ขาดฐานการสนับสนุนจากประชาชน ผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการป้อนเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง นโยบายที่ออกมาก็เป็น "นโยบายของคนส่วนน้อย เพื่อคนส่วนน้อย" กลุ่มคนที่ด้อยโอกาส ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด ก็มีได้รับประโยชน์จากระบบการเมืองเท่าที่ควร ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ก็ยังด้อยคุณภาพ

จากปัญหาของระบบการเมืองดังที่กล่าวมา ส่งผลกระทบต่อสถาบันหลักในการสร้างผู้นำ ซึ่งก็คือ พรรคการเมือง กระบวนการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองไทยประสบปัญหาหลายประการ

³ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, "สังคมทุรชน ยุทธศาสตร์ความล้มสลายของสังคม", มติชน (12 สิงหาคม - 9 ตุลาคม 2539) : 18 -31.

1.4 ปัญหาของกระบวนการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองไทย

1) พรรคการเมืองไทยก่อตั้งขึ้นแบบ “ระบบพวก” พรรคการเมืองไทยจัดตั้งขึ้นมาจากคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีความใกล้ชิดรู้จักกันเป็นส่วนตัว⁴ การเลือกสรรบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำจึงอยู่ในวงแคบ โอกาสที่จะเลือก “คนที่ดีที่สุด” จึงมีน้อย ผู้นำที่มีภาวะผู้นำก็มีน้อย

2) ระบบการเลือกสรรของพรรคการเมืองไทย ยังขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่ยึดถือระบบคุณธรรม ระบบการเลือกสรรบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำจึงขาดความเสมอภาค ให้อภิสิทธิ์กับบุคคลที่มีสถานภาพสูง หรือมีวงศ์ตระกูลดี หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ระบบการเลือกสรรแบบนี้จึงไม่เปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งยังมีคนดี มีความรู้ความสามารถ ต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคม แต่ระบบการเลือกสรรของพรรคการเมืองไทยเป็นระบบที่มีส่วนปิดกั้นคนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาแสดงบทบาททางการเมือง ซึ่งต่างจากการเลือกสรรของพรรคการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศอังกฤษ ระบบการเลือกสรรมีแบบแผนที่แน่นอน ยึดถือระบบคุณธรรม มีความเสมอภาค ให้โอกาสแก่ประชาชนค่อนข้างจะเท่าเทียมกัน

3) การเลือกสรรบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำ ขึ้นอยู่กับความพอใจของชนชั้นนำของพรรคการเมือง ถ้าคนกลุ่มนี้พอใจบุคคลใดก็ตาม ที่คาดเดาเอาว่าน่าจะเข้ามาเป็นผู้นำได้ บุคคลนั้นก็จะได้รับการทาบทามให้เข้ามา “เล่นการเมือง” ซึ่งเป็นไปได้มากที่บุคคลนั้นจะขาดความรู้ความสามารถ ขาดภาวะผู้นำ ขาดศักยภาพ เพราะไม่ได้ผ่านกระบวนการได้เด้าขึ้นมาตามลำดับขั้นตอนต่างๆพร้อมกับพัฒนาภาวะผู้นำขึ้นมาเรื่อยๆ

4) พรรคการเมืองไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างผู้นำ แต่ให้ความสำคัญกับการแข่งขันเพื่อชนะการเลือกตั้งเพื่อเข้ามา “จัดตั้งรัฐบาล” เป็นอันดับแรก เรื่องการสร้างภาวะผู้นำมิใช่ประเด็นที่พรรคการเมืองให้ความสนใจ ดังนั้น กระบวนการสร้างภาวะผู้นำจึงไม่เป็นระบบ ถึงแม้ว่าพรรคการเมืองจะมีระบบที่ปรึกษา แต่ประเด็นในการ “ปรึกษา” ก็มีใช่ประเด็นเรื่องการสร้างภาวะผู้นำ แต่จะเน้นในประเด็น การพยายามให้ชนะการเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล หรือถ้ามิได้เป็นรัฐบาลก็จะปรึกษากันในประเด็นที่จะ “ค้าน” รัฐบาล เพื่อที่พรรคคนจะมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลอีก

จากสภาพปัญหาในกระบวนการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองไทย ย่อมส่งผลถึงตัวผู้นำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ ตัวผู้นำที่เป็นผลผลิตของพรรคการเมืองไทยก็ประสบปัญหาหลายประการ

⁴เสถียรย์ คำสุข, “ระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2512-2534” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 517.

1.5 ปัญหาในระดับตัวบุคคลของ “ผู้นำ” ในสังคมไทย

- 1) ผู้นำขาดความกล้าหาญในการรับผิดชอบ ผู้นำในสังคมไทยมักจะโยนความผิดให้ผู้อื่นมากกว่าความกล้าหาญในการรับผิดชอบต่อความผิดพลาดของตนด้วยการลาออกจากตำแหน่ง
- 2) ผู้นำขาดลักษณะชีวิตที่ประชาชนเคารพได้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยขาดต้นแบบของผู้นำที่ดีแก่ประชาชน และเมื่อผู้นำกระทำผิด ก็ขาดวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการลงโทษ⁵
- 3) ผู้นำโดยส่วนมากขาดความรู้ที่แท้จริงในงานที่เข้าไปบริหาร ผู้นำของไทยได้รับการจัดสรรตำแหน่งตามระบบ “โควตา” การจัดสรรตำแหน่งมิได้คำนึงถึงหลักการ การเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน จึงมักพบเห็นได้เสมอว่า บุคคลหนึ่งสามารถเป็นรัฐมนตรีได้หลายกระทรวง
- 4) ผู้นำขาดจิตสำนึกทางการเมือง จิตสำนึกทางการเมืองคือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำของไทยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว พยายามแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องให้มากที่สุด แม้จะโดยการทุจริตก็ตาม ซึ่งเห็นได้จากทรัพย์สินของนักการเมืองที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างมากมาย
- 5) ผู้นำขาดอุดมการณ์ ผู้นำของไทยมิได้ตั้งใจเข้ามาทำประโยชน์ให้ประเทศชาติอย่างแท้จริง แต่เข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูล
- 6) ผู้นำขาดวิสัยทัศน์ ผู้นำของไทยมักมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดความสามารถในการคาดการณ์อนาคต ทำให้ไม่สามารถวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศในระยะยาวได้
- 7) ผู้นำขาดศักยภาพ จากปัญหาของตัวผู้นำที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้นำขาดความสามารถ การเป็นผู้นำได้ ทำให้สังคมไทยขาดแคลนผู้นำที่เป็นผู้นำอย่างแท้จริง

จากการที่สังคมไทยประสบปัญหาในเรื่องภาวะผู้นำ ทำให้การออกนโยบายการใช้นโยบายการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมเป็นอย่างขาดประสิทธิภาพ สภาวะการณ์เศรษฐกิจตกต่ำในปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน ก็เป็นภาพสะท้อนอย่างหนึ่งถึงความสามารถของผู้นำของไทยที่มีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้แล้ว นโยบายในระยะยาวสำหรับการพัฒนาสังคมที่สำคัญหลายๆ ประการก็ไม่ได้มีการวางแผนและเอาใจใส่อย่างจริงจังจากผู้นำ

1.6 นโยบายที่มีความสำคัญต่อประเทศแต่ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังจากผู้นำ

- 1) นโยบายการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาระบบการศึกษาไทยยังขาดซึ่งคุณภาพ ไม่สามารถพัฒนาคนได้อย่างแท้จริง การปฏิรูปการศึกษาถือ

⁵ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “วิกฤติภาวะผู้นำในสังคม สาเหตุสำคัญของการด้อยพัฒนา”, มติชน (28 พฤษภาคม 2540) : 12.

ว่ามีความจำเป็นมาก แต่นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่เป็นระบบ ล้าช้า แสดงให้เห็นว่า ผู้นำไม่ได้จริงจังกับเรื่องนี้

2) นโยบายการกระจายรายได้ การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาทางการเมือง นโยบายนี้ไม่ประสบความสำเร็จเพราะผู้ที่ทำหน้าที่ออกนโยบายเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์ ได้รับอภิสิทธิ์ในสังคมจึงมิได้จริงจังในการกระจายรายได้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

3) นโยบายการปฏิรูปการเมือง เมื่อมีกระแสความเคลื่อนไหวในสังคมให้ทำการปฏิรูปการเมือง ผู้นำจึงได้จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าเดิม ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมือง แต่การปฏิรูปทางการเมืองที่เป็นระบบจริงๆ ผู้นำกลับไม่ให้ความสนใจ

จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาทำให้ประชาชนชาวไทยต้องอาศัยอยู่ในสังคมแบบ "กำลังพัฒนา" โดยภาพรวมแล้วคุณภาพชีวิตของคนไทยยังต่ำกว่ามาตรฐาน ปัญหาต่างๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง เพราะถ้าผู้นำไม่สามารถแสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพภาพ ระบบการเมืองก็ไม่สามารถตอบสนองต่อประชาชนได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ การเมืองไทยจะมีการปรับทิศทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น (Democratization)

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาเศรษฐกิจและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่สำคัญ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการเกษตรมาเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจที่รวดเร็ว ทำให้เกิดการขยายตัวของชนชั้นกลาง กลุ่มผลประโยชน์ ชนชั้นแรงงาน และการขยายตัวของการศึกษาทำให้เกิด "ปัญญาชน" มากขึ้น ทำให้สังคมไทยมีกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย นั่นคือ ความเป็น "พหุนิยม" เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง⁶

1.7 ทิศทางการเมืองไทยในยุคโลกาภิวัตน์

1) ระบบการเมืองไทยต้องปรับตัวตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น เนื่องจากระดับการรับรู้ปัญหาของประชาชนสูงขึ้น รับรู้ถึงผลประโยชน์ของตัวเองมากขึ้น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จึงมีการรวมตัวกันและเรียกร้องผลประโยชน์ต่อผู้นำมากขึ้น ในไม่กี่ปีที่ผ่านมาปรากฏการณ์ "ประท้วง" มากขึ้น เช่น ชวนหากุ้งรวมตัวกันประท้วงรัฐบาลที่ห้ามเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด

⁶ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2000 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538), หน้า 106.

ชาวสวนยางรวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคายางตกต่ำ พนักงานบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่ ถูกปิดกิจการชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหา ฯลฯ

2) ระบบการเมืองไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสการเมืองโลก กระแส ของประชาธิปไตยได้รับการยอมรับจากคนทั่วโลก คนทั่วโลกต้องการให้การเมืองของประเทศของตนปรับ ตัวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย การเมืองไทยก็เช่นกันเรามีการติดต่อผูกพันกับสังคมโลก ทั้งระบบการ เมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมจึงจำเป็นต้องปรับตัวตามกระแสโลก เพื่อให้การติดต่อในด้านต่างๆกับ ประเทศอื่นๆเป็นไปได้ด้วยดี

3) ระบบการเมืองไทยจะปรับตัวให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันเนื่องมาจากการ แข่งขันในด้านต่างๆ กับประเทศอื่นๆ มีความเข้มข้นขึ้นในทุกๆ ด้าน ทำให้ระบบการเมืองไทยต้องเปิด โอกาสให้คนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น “ผู้นำ” ในอนาคตจึงน่าจะมี คุณภาพสูงขึ้น

4) ระบบการเมืองไทยจะมีการกระจายอำนาจมากขึ้น จากสภาพเดิมที่มีการรวมศูนย์ อำนาจ ทำให้ระบบการเมืองไทยไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เต็มที่ เมื่อมีการ เรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ มากขึ้น ระบบการเมืองจึงจำเป็นต้องปรับตัวตามกระแสการเรียกร้อง ของประชาชน นอกจากนี้แล้ว ระบบราชการซึ่งเป็นกลไกในการนำนโยบายของทางการเมืองไปปฏิบัติก็ จำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจเช่นกัน

ทิศทางการปรับตัวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนี้ เห็นได้ชัดเจนในความตื่นตัวที่จะปฏิรูป ทหารการเมือง ในปี พ.ศ. 2537 หลังเหตุการณ์ “พฤษภาคม 2535” กลุ่มแกนนำองค์กรประชาธิปไตยได้เล็ง เห็นว่า เพื่อให้ได้ระบอบประชาธิปไตยที่ดีกว่าเดิมจึงได้เคลื่อนไหวให้รัฐบาลปฏิรูปการเมือง โดยเริ่มต้น จากการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ จนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 จึงได้กำเนิดร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชา ชนขึ้น⁷

ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถือว่าเป็นประชาธิปไตยมากฉบับหนึ่ง ได้วางเงื่อนไขใหม่ๆ ใน ระบบการเมืองไทย ซึ่งรวมถึงเงื่อนไขในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง ทำให้วิธี การดำเนินการทางการเมืองเปลี่ยนไป

⁷ คณะกรรมาธิการประชาสัมพันธ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2540), หน้า 158-170.

1.8 การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทยดำเนินการภายใต้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
- 2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541
- 3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541
- 4) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541
- 5) ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากสภาพปัญหาในการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองไทย ประกอบกับปัจจัยทางสังคมการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เงื่อนไขต่างๆ ของการสร้างผู้นำของพรรคการเมืองย่อมเปลี่ยนไปด้วย ในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของการใช้เงื่อนไขใหม่ๆ ในระบบการเมืองไทย จึงเป็นที่น่าสนใจว่า พรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีการปรับตัวในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างไร มีระบบการเลือกสรรอย่างไร ซึ่งในเรื่องระบบการเลือกสรรนั้นเป็นไปได้ว่า พรรคการเมืองไทยจะใช้ความรู้จักมักคุ้นกันเป็นการส่วนตัว ชักชวนให้บุคคลเข้ามาเป็นผู้นำรุ่นใหม่ของพรรค การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในสามพรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์ ความหวังใหม่และชาติไทย อันเนื่องจากเป็นพรรคที่มีความมั่นคง และมีการกล่าวถึงการสร้างผู้นำรุ่นใหม่พอสมควร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

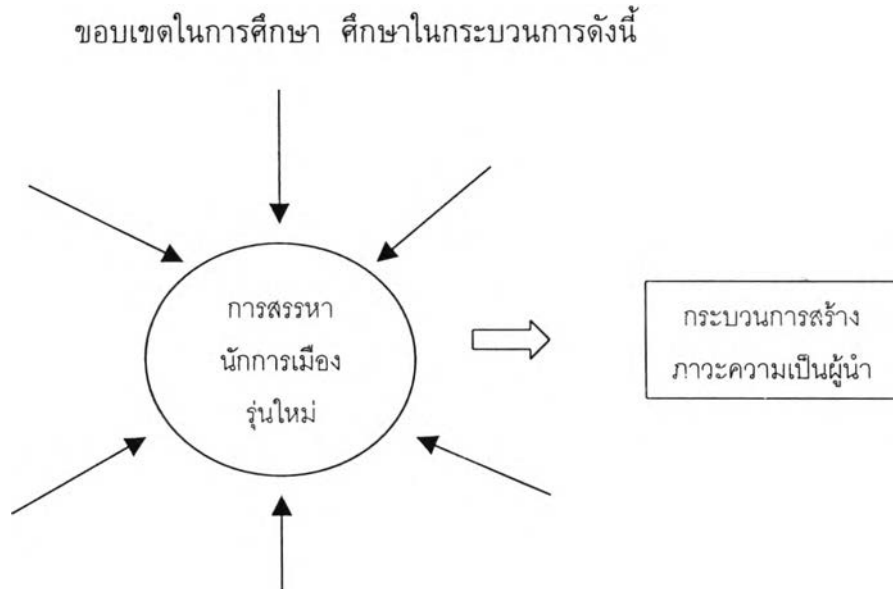
1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทย โดยเริ่มจากการสรรหาคนรุ่นใหม่เข้ามาสู่การสร้างภาวะผู้นำ เพื่อไปแสดงบทบาททางการเมือง
2. เพื่อศึกษาถึงจุดแข็ง-จุดอ่อน ของกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทย
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทย

3. สมมติฐานในการวิจัย

กระบวนการสร้างผู้นำภายในพรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่และพรรคชาติไทยยังไม่เป็นระบบ ทำให้เป็นอุปสรรคแก่นักการเมืองรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาเป็นผู้นำรุ่นใหม่ของพรรค

4. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

4.1 วิธีการวิจัย

กล่าวคือ จะศึกษาถึงกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทยว่ามีความใกล้เคียงกับการสร้างผู้นำแบบที่สอดคล้องกับการสร้างผู้นำที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไร โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเริ่มจากการสำรวจรายชื่อของนักการเมืองที่เข้าข่ายที่จะเป็นผู้นำรุ่นใหม่ โดยพิจารณาจากภูมิหลัง แยกประเภท แยกเป็นพรรคต่างๆ ทั้งสามพรรคที่ศึกษา หลังจากนั้นก็จะทำการเก็บข้อมูล

4.2 การหาข้อมูล

ในการศึกษาใช้การวิจัย 2 รูปแบบดังนี้ คือ

- 1) การวิจัยจากหนังสือและเอกสารต่างๆ (Documentary research) ได้แก่ หนังสือวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย บทความ ฯลฯ
- 2) การวิจัยโดยหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตั้งคำถามโดยยึดหลักตามแนวทางของวัตถุประสงค์สมมติฐาน ของการวิจัยเป็นหลัก คือ พยายามตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และสมมติฐานให้มากที่สุด แล้วนำไปสัมภาษณ์ชนชั้นนำและผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคประชาธิปัตย์ ความหวังใหม่และชาติไทย

4.3 วิธีการนำเสนอข้อมูล

บทที่1 สภาพปัญหาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ขอบเขตของการศึกษาวิจัย นิยามศัพท์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

บทที่2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

บทที่3 ประวัติความเป็นมา โครงสร้างและการเลือกสรรของพรรคประชาธิปัตย์ ความหวังใหม่ และชาติไทย

บทที่4 เปรียบเทียบกระบวนการเลือกสรรของพรรคการเมืองไทยกับพรรคการเมืองของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

บทที่5 บทสรุป

บรรณานุกรม ภาคผนวก ประวัติผู้วิจัย

5. นิยามศัพท์

1) สถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคมมีความหมายสองอย่างคือหนึ่ง สถานภาพทางสังคมเป็นตำแหน่ง ยศ หรือฐานะที่แสดงถึงความสูงต่ำของบุคคลเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในกลุ่มหรือในสังคม บุคคลหนึ่งอาจมีได้หลายสถานภาพในทางสังคม เช่น ในครอบครัวมีฐานะเป็นพ่อ ซึ่งมีสถานภาพสูง แต่ในที่ทำงานอาจมีสถานภาพเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย และสอง เป็นวิถีชาวบ้านและจารีตจะกำหนดและควบคุมสิทธิหน้าที่ของแต่ละสถานภาพไว้แน่นอน ชัดเจน เกณฑ์บางอย่างที่ใช้พิจารณาตัดสินความสูงต่ำของสถานภาพได้แก่ภาวะความเป็นผู้นำอำนาจ ครอบงำ ความสามารถ สัมฤทธิ์ผล อาชีพ และเครื่องหมายที่ยอมรับนับถือต่างๆ เช่น บรรดาศักดิ์ วุฒิปริญญา สมาชิกภาพของกลุ่มที่มีเกียรติ เครื่องแต่งกาย กิริยามารยาท หรือกลวิธีอื่นๆ ที่ใช้ดึงดูดความสนใจ⁸ ในวิทยานิพนธ์นี้จะใช้ความหมายที่สอง

⁸ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุปจำกัด, 2539), หน้า 363.

2) พรรคการเมือง

พรรคการเมืองคือ องค์กรที่รวมสมาชิกที่มีลักษณะคล้ายกันพอที่จะอยู่รวมกันได้โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเปิดเผย เพื่อชนะการเลือกตั้งและสามารถเข้าไปใช้อำนาจรัฐ⁹

3) นักการเมืองรุ่นใหม่

คือ บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนได้รับการเลือกตั้ง และแสดงบทบาททางการเมืองติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2541 ด้วยเหตุที่ พ.ศ. 2531 พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง พรรคการเมืองมีบทบาทเต็มทีในการบริหารประเทศ ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2535 จะเกิดการรัฐประหารแต่เป็นเพียงเหตุการณ์ช่วงสั้นๆ เท่านั้น จึงถือได้ว่า เป็นจุดผันของการเมืองไทยสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีโอกาสมั่นคง

4) ผู้นำ

ผู้นำคือ บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนได้รับการเลือกตั้งแล้วแสดงบทบาททางการเมืองติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปี มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย หรือมีบทบาทในการผลักดันประเด็นทางการเมืองต่างๆ หรือมีตำแหน่งสูงในพรรคหรือในคณะรัฐมนตรี หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการสร้างผู้นำพรรครุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทย
2. ได้แนวทางในการพัฒนาหลักเกณฑ์ในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของพรรคการเมืองไทย

⁹สาธิต ชวะโนทัย,"การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532)
หน้า 21.